

Heydər Əliyev qətiyyətinin təntənəsi

Ulu Öndər Heydər Əliyev vaxtilə 20 Yanvar hadisələrini belə səciyyələndirirdi: "Biz o günlərdən nə qədər çox uzaqlaşsaq, həmin günlərin Azərbaycan xalqının tarixində necə mühüm yer tutduğunu bir o qədər dərinləndiririk. Ancaq bir şey həqiqətdir ki, 1990-cı ilin 20 Yanvarı Azərbaycan xalqının həyatında dönüştürücü, dönüştürücü nöqtəsi olub". Zaman keçdikcə, nəsillər dəyişdikcə xalqımız, xüsusən də gənclərimiz tarixi həqiqətləri öyrənməli və gerçəkləri bilməlidirlər. Yaxın tariximizin öyrənilməsi və araşdırılması vacib vəzifə olaraq hər bir ziyalının fəaliyyətinin mühüm bir hissəsi olmalıdır. Bu baxımdan 1990-cı ilin 20 Yanvar faciəsi də öyrənilməli və gələcək nəsillərə olduğu kimi çatdırılmalıdır.

Heydər Əliyevin həyat fəlsəfəsi - sədaqət və cəsarət

Ulu Öndər demişdir: "Həyatda insan hər şeyi öyrənir, iki keyfiyyətdən başqa: sədaqət və cəsarət, bu keyfiyyətlər insanın qanında olur!" Bu fikirlərə diqqət etsək, Ulu Öndərin nə qədər şəffaf siyasi platformaya malik siyasətçi olduğunu aydın dərk edirik. Heydər Əliyev ona qarşı qarayaxma kampaniyasının arxasında uğursuz siyasətçi adlandırdığı Ə.Vəzirovu, 20 Yanvar hadisələri ilə bağlı isə ovaxtkı SSRİ rəhbəri M.Qorbaçovu günahlandırır. SSRİ paytaxtında bu fikirləri səsləndirmək, əlbəttə, cəsarət tələb edirdi.

Həmin hadisəni Prezident İlham Əliyev belə xatırlayır: "Hamımız yaxşı xatırlayırıq ki, pensiyada olan Heydər Əliyev faciə baş verəndən dərhal sonra Azərbaycanın Moskvadakı daimi nümayəndəliyinə gəlmişdi, öz etiraz səsini ucaltmışdı. O vaxt Sovet İttifaqının çökməsinə hələ iki il vaxt qalırdı. Biz o vaxt Sovet İttifaqının rəhbərliyinə qarşı açıq ittihamları, demək olar ki, çox nadir hallarda görürdük. Bu, böyük cəsarət tələb edirdi. Heydər Əliyev həmişə olduğu kimi, o ağır günlərdə də xalqla bərabər, birlikdə idi".

Prezident İlham Əliyev 20 Yanvar faciəsinin 30 illiyi ilə bağlı tarixi sərəncamında bu məsələyə yenidən münasibət bildirərək qeyd edir: "Azərbaycan xalqının haqq-ədalətin bərqərar edilməsi uğrunda səsini hiddətlə ucaldaraq imperiya buxovlarından birdəfəlik qurtulmağa can atmasından təşvişə düşən SSRİ rəhbərliyi, əslində, sovet totalitar rejiminin süqutunu daha da sürətləndirən müdhiş cinayətə əl atdı. Mərkəzi hakimiyyət 1990-cı il yanvar ayının 19-dan 20-nə keçən gecə beynəlxalq hüquq normalarını və ölkə qanunlarını büsbütün tapdalamaqla, əhalini xəbərdar etmədən Bakı şəhərində fəvqəladə vəziyyətin tətbiqinə başladı. Sovet ordusu hissələrinin, xüsusi təyinatlı dəstələrin, daxili qoşunların kontingentinin və hətta SSRİ-nin ermənilərin sıx yaşadığı digər regionlarından olan ehtiyatdakı hərbi qüvvələrin iştirakı ilə həyata keçirilmiş hərbi təcavüz nəticəsində paytaxtda dinc əhaliyə divan tutuldu, yüzlərlə insan qətlə yetirildi, yaralandı və itkin düşdü.

Həmin qətləmədən bir gün sonra, yanvarın 21-də xalqımızın böyük oğlu Heydər Əliyev Azərbaycanın Moskvadakı daimi nümayəndəliyinə gedərək Bakıda kütləvi qırğın törətmiş SSRİ hakimiyyətini və Azərbaycanın yarıtılmaz rəhbərliyini kəskin ittiham edən bəyanat verdi. Azərbaycan xalqının məruz qaldığı bu

dəhşətli və amansız terroru dünyanın mütərəqqi qüvvələri də qətiyyətlə pislədi".

20 Yanvar hadisələrinə ilk hüquqi qiymətini verilməsi Ümummilli Lider Heydər Əliyevin siyasi iradəsinin nəticəsidir. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisi 20 Yanvar faciəsinə ilk siyasi qiymət verən 21 noyabr 1990-cı il tarixli qərar qəbul etdi. Qərar qəbul olmasa da, məhz Ulu Öndərin mərdliyi, cəsarəti, təcrübəsi və siyasi iradəsi sayəsində 20 Yanvar hadisələri öz hüquqi və siyasi qiymətini almışdır.

20 Yanvar faciəsi ictimai-siyasi kontekstdə

20 Yanvar hadisələri yalnız faciə kimi deyil, eyni zamanda Azərbaycanın istiqlal yolunun ilk zirvəsi, milli məfkurəmizin, azadlıq istəyinin oyanış günü kimi də tarixə düşdü. Bu tarix həmçinin yetmiş ildən artıq sovet imperiyasının əsarətində yaşayan bir xalqın azadlıq məfkurəsinin nümayişi, mübarizəsi və öz suverenliyi uğrunda cəsarətinin təntənəsi idi. Həmin gündən başlayaraq xalqımız və ölkəmiz tamamilə yeni mərhələyə qədəm qoydu və dünya azərbaycanlılarının ictimai və siyasi həyatında, mühüm hadisələrin inkişafında öz təsirini göstərmiş oldu. Bu hadisə dünya azərbaycanlılarının faciəmizin tanınması naminə təşkilatlanmasına səbəb oldu. Azərbaycanda sovet imperiyası özünün bütün mənəvi və sosial dayaqlarını itirərək yeni dövrün başlanmasını şərtləndirdi. Ölkəmizin müstəqilliyi ideyası inkişaf edərək ümummilli məqsədə çevrildi. 20 Yanvar hadisələrinin Azərbaycanın suverenliyi, müstəqilliyi və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizədə həm rəmzi mənəsi, həm ideoloji mahiyyəti, həm də fenomenal rolu oldu. Müstəqil Azərbaycanın sonrakı inkişafını şərtləndirən tarixi proseslərə təkan verdi.

Xalqımız öz cəsarətini, mərdliyini, qəhrəmanlığını, torpaqlarımızın hər qarışı uğrunda canını qurban verməyə hazır olduğunu 30 il sonra, 2020-ci ildə də nümayiş etdirdi. Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi və rəşadətli ordumuzun gücü, qüdrəti sayəsində 44 gün ərzində ölkəmiz ədalətli bərpə etdi. Şəhidlərimizin qanı yerdə qalmadı. Ordumuz düşmə-

nə divan tutaraq işğal altında olan ərazilərimizi azad etdi və Azərbaycan vətəndaşlarının 30 ilə yaxın davam edən torpaq həsrətinə son qoyuldu.

20 Yanvar hadisələri ilə bağlı cinayət işi

Respublika Baş Prokurorluğunun rəsmi məlumatına əsasən, 20 Yanvar hadisələri ilə bağlı cinayət işinin istintaqının ilkin araşdırması zamanı müəyyən olunub ki, istintaq SSRİ Baş Prokurorluğu tərəfindən aparılıb və baş verən hadisələrlə əlaqədar hərbi qüvvələrin tərkibi olmaması səbəbindən 20 dekabr 1990-cı il tarixli qərarla cinayət işinin icraatına xitam verilib.

Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğu tərəfindən 14 fevral 1992-ci ildə xitam qərarı ləğv edilərək, həmin dövrdə qüvvədə olan Cinayət Məcəlləsinin 94-cü maddəsinin 4-cü və 6-cı bəndləri (ağırlaşdırıcı hallarda qəsdən adam öldürmə), 149-cu (əmlakı qəsdən məhv etmə və ya zədələmə), 168-ci (hakimiyyəti və ya qulluq səlahiyyətlərini aşma) və 255-ci (hakimiyyətdən sui-istifadə, hakimiyyət həddini aşma) maddələri ilə cinayət işi başlanılıb, istintaq aparılıb. İstintaqla müəyyən edilib ki, törədilən cinayət nəticəsində 132 nəfər şəxs qətlə yetirilib, 612 nəfər yaralanıb, 841 nəfər qanunsuz həbs olunub, yüzlərlə bina dağıdılaraq dövlətə və vətəndaşlara külli miqdarda ziyan dəyib. Hadisə baş verən zaman Azərbaycan SSR Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi olmuş Əbdürrəhman Vəzirov, Nazirlər Sovetinin sədri Ayaz Mütəllibov və digərlərinin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunması barədə qərarlar qəbul edilib. Onlar istintaqdan qaçıb gizləndikləri üçün bəzələrində həbs qətimkan tədbiri seçilərək axtarış elan edilib. Cinayətdə təqsirli bilinən, həmin dövrdə Ali Sovetin sədri olmuş Elmira Qafarova və Azərbaycan SSR Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin ikinci katibi Viktor Polyaniçko vəfat etdikləri üçün bəzələrindəki cinayət işinə xitam verilib.

Cinayət işi SSRİ-nin Baş Prokurorluğunda başlandıqından 68 cildlik cinayət işinin materialları Moskvaya aparılıb. Həmin materialların Azərbaycan Baş Prokurorluğuna qaytarılması üçün sorğular və təqsiqləndirilən şəxslərin tutulub istintaqa verilməsi üçün qanunla müəyyən edilmiş zəruri sənədlər Rusiya Federasiyasının hüquq-mühafizə orqanlarına təqdim olunub. Lakin həmin sorğulara indiyədək müsbət cavab verilməyib.

Heydər Əliyevin ölkəmizə rəhbərliyi dövründə - 29 mart 1994-cü il tarixdə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi 20 Yanvar hadisələrinə siyasi-hüquqi qiymət verən qərar qəbul etdi. "Azərbaycanda vaxtında dərinləndirilməyən və adekvat qiymətini almayan faciəyə yalnız bir neçə il sonra Ümummilli Lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə dövlət səviyyəsində siyasi-hüquqi qiymət verildi. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "20 Yanvar faciəsinin 4-cü ildönümünün keçirilməsi haqqında" 1994-cü il 5 yanvar tarixli fərmanında Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə Qanlı Yanvar hadisələri ilə bağlı xüsusi sessiyanın ke-

çirilməsi məsələsinə baxmaq tövsiyə edildi. Milli Məclisin 1994-cü il martın 29-da qəbul etdiyi qərarla 20 Yanvar faciəsinin günahkarları konkret qeyd olundu və bu qanlı aksiyaya Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatını boğmaq, xalqın inamını, iradəsini qırmaq üçün totalitar kommunist rejimi tərəfindən törədilmiş hərbi təcavüz və cinayət kimi qiymətləndirildi", - deyərək Prezident İlham Əliyev bildirdi.

Gecikmiş və mənasız etiraf

1994-cü ilin yanvar ayında bu qanlı cinayətin törədilməsində birbaşa rolu olan SSRİ müdafiə naziri, marşal Yazov bildirmişdir: "1990-cı il yanvarın 19-da Qorbaçov məni, Bakatini və Kryuçkovu yanına çağıraraq Bakıda fəvqəladə vəziyyət tətbiq etmək əmrini verdi. Mən heç bir yazılı qərar, heç bir fərman görməmişəm".

Daxili işlər naziri Bakatini isə yanvarın 21-də Azərbaycan Daxili İşlər Nazirliyində keçirdiyi görüşdə bəyan etmişdir ki, "əgər siz sovet hakimiyyətini istəməsəniz, sizinlə uzunmüddətli müharibə olacaqdı".

1990-cı ildə Bakıda baş verən qırğına şəxsən qol çəkmiş M.Qorbaçov həmin il Beynəlxalq Nobel Sülh mükafatına layiq görüldü. Bu da dünyanın "ədaləti".

SSRİ-nin ilk və son prezidenti Mixail Qorbaçov özünün yazdığı "Həyat və islahatlar" kitabındakı memuarlarında sovet ordusunun Bakıya qanlı müdaxiləsinə bəraət qazandırmaq üçün bildirdi ki, hadisələrin bu şəkildə baş verməsinin əsas günahı Dağlıq Qarabağ məsələsi ətrafında o illərdə yenidən kəskinləşən erməni-azərbaycanlı qarşıdurması olub. Sonra bu qanlı hadisələrdən öz yaxasını kənara çəkməyə can ataraq, sovet qoşunlarının Bakıya hərbi müdaxiləsinə "fəvqəladə şəraitin" məcbur etdiyini yazıb: "1990-cı ilin yanvarında fəvqəladə şərait bizi fəvqəladə vəziyyətin elan edilməsinə məcbur etdi. Bu addım daha çox qan axıdılmasının qarşısını almaq üçün atıldı".

Daha sonra o, etiraf edir ki, yanvarın 15-də Azərbaycan Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsi Bakıda vəziyyətin normalaşdırılması üçün təxirəsalınmaz tədbirlər barədə qərar qəbul edib, lakin Azərbaycan hakimiyyəti daxilində bölünmə və parçalanma situasiyaya nəzarət etməyə imkan verməyib. "Mən Prezident Şurasının üzvü Primakovu və Sov.İKP Mərkəzi Komitəsi adından Aleksandr Girenkonu Bakıya göndərdim. Onlar mənə zəng vurub bildirdilər ki, Azərbaycanda vəziyyət nəzarətdən çıxıb. 18 rayonda hakimiyyət orqanlarının fəaliyyəti dayandırılıb və İrəvanla 200 km sərhəd sökülüb".

Lakin bu lənət olunacaq adam - M.Qorbaçov 1995-ci ildə İstanbulun Çırağan sarayında çıxış edərkən öz siyasi biografiyasının bəzi məqamlarına toxunmuş və 1990-cı il 20 Yanvar hadisələrindən danışarkən öz günahını acizənə şəkildə etiraf edərək bildirmişdi: "Bakıda fəvqəladə vəziyyət elan etmək və oraya qoşun göndərmək mənim siyasi həyatımın ən böyük səhvi idi".

Sadiq QURBANOV,
Milli Məclisin Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sədri

(Əvvəlki qəzetin
19 yanvar nömrəsində)